

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศชาติจะเจริญหรือเสื่อมลงนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาของประชาชนแต่ละคน เป็นสำคัญ ผลการศึกษาอบรมในวันนี้ จะเป็นเครื่องกำหนดอนาคตของชาติในวันข้างหน้า (พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2527:108) เพราะการศึกษาเป็น เครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ จึงเป็นภาระหน้าที่สำคัญของรัฐที่จะต้องจัดการศึกษา ให้ประชาชนทุกคน การพัฒนาคุณภาพของคนในชาติจะต้องเริ่มด้วยการพัฒนาคุณภาพของการ ประถมศึกษา แต่การพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาให้ประสบผลสำเร็จนั้นต้องอาศัยความ ร่วมมือและการประสานสัมพันธ์ของผู้บริหารและผู้ร่วมงาน โดยผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทใน การเป็นผู้นำ เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมมือในการปฏิบัติงานให้บรรลุผลด้วยความเต็มใจ (สัจจา ศรีเจริญ. 2527:2; อ้างอิงมาจาก Tomson. 1968:102) และความพึงพอใจใน การปฏิบัติงาน เป็นเรื่องของทัศนคติของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีต่อพฤติกรรมการทำงานเท่าที่ ผ่านมา หรือเป็นทัศนคติของบุคคลหนึ่งซึ่งมีต่องานที่ทำอยู่ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการรับรู้ ของบุคคลนั้นเอง เมื่อได้ผ่านการทำงานมาระยะเวลาหนึ่ง ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน จึงเป็นกระจกสะท้อนถึงความเหมาะสมระหว่างบุคคลหนึ่งกับงานที่ทำอยู่ นั้น ถ้างานและคน ทำงานเหมาะสมกัน คนทำงานก็จะเห็นว่างานนั้นไม่น่าเบื่อหน่าย บุคคลที่ทำงานนั้นก็ดั่งทำ ด้วยความเต็มใจอย่างยิ่ง

ในการทำงานใดๆ ก็ตาม เราจะเห็นได้ว่า เมื่อเราเต็มใจทำงานก็จะรู้สึกเพลิดเพลิน ในการทำงาน แทนที่จะเป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่ายที่จะต้องทำไปเพื่อแลกกับค่าตอบแทน กลับกลายเป็นของสนุกและสร้างความเพลิดเพลินให้ผู้ปฏิบัติงาน ไม่ยอมให้เกิดความบกพร่องขึ้นในการ ทำงาน ผลงานจึงเป็นไปอย่างสมบูรณ์เท่าที่สติปัญญาความรู้และความสามารถของตนเองจะ อำนวยให้เป็นไปตรงกันข้าม ถ้าหากเราต้องทำงานโดยมีความรู้สึกว่าจะต้องทำเพราะถูก

บังคับ ขาดน้ำใจที่จะทำงาน ผลงานที่ได้รับก็เทียบเท่ากับที่ได้รับคำสั่งเป็นอย่างมาก และโดยปรกติก็มักจะได้น้อยกว่าที่สั่ง

คำว่า "บุคคล" หรือ "คน" นั้น เป็นปัจจัยหนึ่งในสี่ของระบบบริหารในองค์การใด องค์การหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยอื่นๆ อีก 3 ปัจจัย คือ เงิน (Money) วัสดุ (Material) และการจัดการ (Management) ดังที่ นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2527) ได้เน้นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลทางการศึกษา

การจะพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับประถมศึกษาให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายของหลักสูตรได้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่มีผลกระทบโดยตรง (ไพฑูริย์ เจริญพันธุ์วงศ์, 2530:67) เพราะผู้บริหารเป็นตัวจักรสำคัญที่มีบทบาทในการแสดงพฤติกรรมผู้นำในการบริหาร พฤติกรรมผู้นำมีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคุณภาพและคุณค่าขององค์การ ที่จะสะท้อนให้เห็นประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานในองค์การ หรือหน่วยงานได้อย่างดี เนื่องจากพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่เหมาะสมและพึงประสงค์ จะไปกระตุ้น ชักนำ ใ้มนำพาให้บุคลากรในองค์การเกิดความพอใจ ร่วมมือปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย นโยบาย และมีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่วางไว้ หากผู้บริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมผู้นำไม่เหมาะสมหรือไม่พึงประสงค์ อาจส่งผลให้บุคลากรปฏิบัติงานหย่อนประสิทธิภาพและได้ประสิทธิผลน้อย คุณภาพการศึกษาจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารโรงเรียน

วัตถุประสงค์ของการบริหารการประถมศึกษา คือ การจัดการให้มีการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น กระบวนการดังกล่าว เริ่มจากการพัฒนาหลักสูตร การใช้หลักสูตร จัดการเรียนการสอนและประเมินผล เป้าหมายสุดท้ายของการบริหาร คือตัวนักเรียน โดยพิจารณาในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติว่าได้เต็มตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเพียงไร ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถอันเป็นทักษะพื้นฐานหลายประการ คือ ทักษะในด้านความคิดรวบยอด ทักษะในด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะในด้านเทคนิค

ทั้งนี้ผู้บริหารแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันไปทั้งในด้านบุคลิกภาพส่วนตัว และลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกในการปฏิบัติงาน ดังนั้นการที่จะเข้าใจพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารจึงต้องพิจารณาบุคลิกภาพ ความรู้สึกส่วนตัว ความต้องการส่วนตัวของผู้บริหารควบคู่ไปด้วย พฤติกรรมผู้นำย่อมมีความสำคัญในการบริหารงาน ซึ่งผู้บริหารแต่ละคนจะ เหมือนกัน หรือแตกต่างกันนั้น

ย่อมสืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน เช่น ในด้านเชาวิปัญญา ความสามารถ ทศนคติความสนใจและความทะเยอทะยาน ตลอดจนแรงจูงใจในการทำงาน คนบางคนทำงาน เพื่อหวังเงินเดือนเป็นผลตอบแทนแต่บางคนอาจต้องการทางด้านจิตาใจในอันที่จะเข้าไปทำงาน ร่วมอยู่กับกลุ่มคนต่างๆ ในองค์การ ปัจจัยที่ทำให้พฤติกรรมมนุษย์มีลักษณะแตกต่างกัน สืบเนื่อง มาจากระบบค่านิยม (Personal value system) ที่แตกต่างกัน ทั้งทัศนคติ แนวโน้มของ ความรู้สึกนึกคิดของตน ความเข้าใจ และความชอบพอไม่เหมือนกัน เพราะความสามารถใน การรับรู้ มีความเข้าใจ และมีแรงจูงใจแตกต่างกัน (ชงชัย สันติวงษ์, 2523 : 347-348) พฤติกรรมหรือการแสดงออกใดๆ ของมนุษย์นั้นจะมีสาเหตุเสมอ การกระทำของคนที่เกิดขึ้นจะ ไม่เกิดขึ้นอย่างเลื่อนลอยโดยไม่มีสาเหตุ สิ่งที่เป็นสาเหตุหรือต้นเหตุที่ทำให้เกิดการแสดงออก ซึ่งพฤติกรรมก็คือ ความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล (Inner state of need orientation)

บุคลิกภาพได้ถูกกำหนดโดยสิ่งที่บุคคลได้รับรู้และมีประสบการณ์ โดยบุคคลแต่ละบุคคล ต่างก็มีประสบการณ์ที่แตกต่างกันซึ่งทำให้บุคลิกภาพของบุคคลเหล่านั้นแตกต่างกันไปด้วย ความ แตกต่างกันในรวมทั้งความแตกต่างในเรื่องความนึกคิดเกี่ยวกับตน (Self concept) พฤติกรรม ผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเป็นสิ่งสำคัญต่อการปฏิบัติงานอย่างยิ่ง โดยเฉพาะใน เรื่องของพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น ในด้านของความมีส่วนร่วมหรือการร่วม ประสานสัมพันธ์ (Inclusion) ในด้านการควบคุม (Control) ในด้านความพึงพอใจ หรือ ความรักใคร่ผูกพัน (Affection) เพราะพฤติกรรมดังกล่าวมีความจำเป็น และมีความสำคัญ ต่อลักษณะของงาน หน้าที่ความรับผิดชอบ และเป็นผลต่อบุคลิกภาพของผู้บริหารโรงเรียน ทั้งนี้ เพราะ "พฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อบุคคลอื่นถูกกำหนดโดยการตัดสินใจและประเมิน พฤติกรรมของบุคคลผู้นั้นด้วย" (Downey, 1977:73)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดย ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จึงได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบ้านไผ่ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น เพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนา บุคคลและการปรับปรุงการบริหารงานต่อไป การวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาโดยอาศัยทฤษฎีพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (The Fundamental

Interpersonal Relationship Orientation) ของ Schutz เป็นหลักในการศึกษา ทฤษฎีนี้มีใจความโดยสรุปว่า การที่บุคคลจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกันมีลักษณะใด จะเกิดขึ้น จากความต้องการพื้นฐาน 3 ประการ คือ การร่วมประสานสัมพันธ์ (Inclusion) การ ควบคุม (Control) และความรักใคร่ผูกพัน (Affection)

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา และความคิดเห็นของ ข้าราชการครูต่อพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษา อาเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ในด้านการร่วมประสานสัมพันธ์ การควบคุมและความรักใคร่ ผูกพัน

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลของการศึกษาค้นคว้า นอกจากช่วยให้ได้ข้อมูล เกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาแล้วยังมีประโยชน์คือ

- 1) ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา
- 2) ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในโอกาสต่อไป
- 3) ช่วยให้ผู้สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา ใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาปรับปรุง หลักสูตรการฝึกอบรมความเป็นผู้นำของผู้บริหารให้เหมาะสม
- 4) ช่วยให้ผู้สนใจศึกษาพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาใช้เป็น แนวทางการศึกษาค้นคว้าอย่างลึกซึ้งต่อไป

1.4 ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ขอบเขตของเนื้อหา การวิจัยเป็นการศึกษาพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาอาเภอบ้านไผ่ สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยศึกษาพฤติกรรมการแสดงออกและความต้องการ 3

ประการ คือ การร่วมประสานสัมพันธ์ (Inclusion) การควบคุม (Control) และความ
รักใคร่ผูกพัน (Affection)

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจความหมายของคำและข้อความเฉพาะที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
ผู้วิจัยจึงให้คำนิยามของคำและข้อความเพื่อให้สื่อความหมายตรงกัน ดังนี้

1) พฤติกรรมผู้นำ (Leadership behavior) หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของผู้
บริหารโรงเรียนที่แสดงออกถึงความสามารถในฐานะผู้นำกลุ่ม เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้
บรรลุเป้าหมาย ด้วยการให้ผู้ร่วมงานได้เข้าใจบทบาทหน้าที่ และร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงาน

2) การร่วมประสานสัมพันธ์ (Inclusion) หมายถึง การแสดงออกซึ่งความ
พยายามในการชักจูงคนอื่นให้เข้าร่วมกิจกรรม หรือการแสดงออกซึ่งนำไปสู่การรวมตัวกันของ
บุคคล (Expressed Inclusion) และ ความต้องการให้คนอื่นชักชวนหรือรวมตนเองเข้า
ร่วมในกิจกรรม (Wanted Inclusion)

3) การควบคุม (Control) หมายถึง การแสดงออกซึ่งความพยายามที่จะบังคับ
หรือใช้อิทธิพลผลักดันคนอื่น ๆ หรือพยายามที่จะทำตนเป็นผู้ดูแล หรือบอกให้คนอื่นกระทำตาม
(Expressed Control) และความต้องการให้คนอื่นบังคับหรือใช้อิทธิพลเหนือตน หรือความ
ต้องการที่จะให้คนอื่นบอกหรือสั่งให้กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Wanted Control)

4) ความรักใคร่ผูกพัน (Affection) หมายถึง ความพยายามที่จะใกล้ชิดสนิทสนม
กับคนอื่น หรือการแสดงออกซึ่งความเป็นมิตรและความรักใคร่ชอบพอบุคคลอื่น (Expressed
Affection) และความต้องการให้บุคคลอื่นแสดงความเป็นมิตรและรักใคร่ชอบพอดต่อตนเอง
(Wanted Affection)

5) ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ
โรงเรียน หรือผู้รักษาการในตำแหน่งดังกล่าวในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษา
อำเภออำเภอบ้านไผ่ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น และสำนักงานการ
ประถมศึกษากิ่งอำเภอบ้านแฮด (กระทรวงมหาดไทย ประกาศตั้งเป็นกิ่งอำเภอ 1 เมษายน
2538)

- 6) โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบ้านไผ่ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น
- 7) ข้าราชการครู หมายถึง ข้าราชการครูที่ดำรงตำแหน่งในโรงเรียนประถมศึกษา
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบ้านไผ่ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น